

**Յերթական ատեստավորման ենթակա ուսուցիչների
վերապատրաստում**

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՅԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝

*Կենսաբանություն առարկայի
դասավանդման ընթացքում սովորողների մեջ արժեքային համակարգի
ձևավորումը*

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐ՝

Ալվարդ Կարապետյան

ՈՒՍՈՒՑԻՉ՝

Արմենուհի Գրիգորյան

ԴՊՐՈՑ՝

<<Արարատի մարզ. գ. Բարձրաշենի մ/դ>>

Երևան-2022

Բովանդակություն

1.Ներածություն.....	3
2.Գրական ակնարկ.....	6
3.Բարոյական արժեքների ներդրումը կենսաբանության դասերին.....	8
4.Փորձարարական հետազոտություն.....	16
5.Վերլուծություն.....	19
6.Գրականության ցանկ.....	20
   Յավելված.....	21
   Դասապլան.....	16

Ներածություն

Համաշխարհային արդի զարգացումները, գիտատեխնիկական առաջընթացի աննախադեպ արագությունը, հասարակական կյանքում տեղի ունեցող վերափոխումները նպաստում են հանրակրթության դերի աճին և դպրոցի ուսումնադաստիարակչական գործընթացի արմատական բարեփոխումներին, որոնք ժամանակի հրամայականն են դարձել:

Իմ կատարած հետազոտությունները փաստում են կենսաբանություն և առարկայի դերն ու մեծ նշանակությունը սովորողի արժեքային համակարգի ձևավորման գործում: Հետազոտությունները կատարել են Արարատի մարզի գ. Բարձրաշենի միջնակարգ դպրոցի 7-րդ դասարանում:

Երկիր մոլորակը կենդանի օրգանիզմների և անկենդան մարմինների միասնությունն է, մի բարդ համակարգ, որում առկա են բամազաթիվ փոխհարաբերություններ:

Կյանքը ոչ միայն հարմարվում է միջավայրին, այլ և մշտապես վերակառուցում է այն: Կենսամոլորակ երկիրը, նրա պատմությունը, կենսաէթիկան, կենսաբազմազանությունը գիտության այնպիսի բնագավառներ են, որոնք գնալով ավելի ու ավելի մեծ ուշադրություն են բերում իրենց վրա:

Հանրակրթական դպրոցում "կենսաբանություն" առարկայի ուսուցումը, որպես միջնակարգ կրթության պարտադիր բաղադրիչներից մեկը, նպատակ է հետապնդում`

- ապահովել բնության և կենդանի օրգանիզմների մասին սովորողների գիտելիքների ձեռքբերումը,
- դրանց ճանաչողության մեթոդների տիրապետումը,
- հմտությունների և կարողությունների,
- ինչպես նաև արժեքային համակարգի ձևավորումը:

Երկրի վրա բնակվող կենդանի օրգանիզմները կազմում են բարդ համակարգ, որի տարրերն իրար հետ բազմակողմանիորեն կապված են: Կենդանն ունի իր կազմավորվածության, կառուցվածքա-գործառական տարբեր մակարդակները` մոլեկուլային, օրգանոիդային, բջջային, հյուսվածքային, օրգանային, օրգանիզմային, պոպուլյացիոն, տեսակային, կենսացենոզային, կենսոլորտային:

Մակարդակներից յուրաքանչյուրը բնութագրվում է իր ուրույն կառուցվածքով և \$ուսկցիաներով, ունի ներքին կարգավորվածություն, մասերի մեջ

փոխկապակցվածություն: Ուստի տարբեր մակարդակներն ուսումնասիրում են կենսաբանական տարբեր գիտությունները: Յուրաքանչյուր մակարդակին համապատասխանում է տեսական գիտելիքների ուրույն համակարգ: Մակարդակների կառուցվածք-գործառական կազմավորվածությունն ապահովում է դրանց փոխադարձ կապը, մի մակարդակի ներառումը մյուսի մեջ: Կենդանի օրգանիզմներին բնորոշ են օրինաչափ, անդառնալի փոփոխություններ: Կյանքի կազմավորվածության բոլոր մակարդակներում կենդանը ենթակա է էվոլյուցիոն փոփոխությունների: Կենդանի օրգանիզմների շարքում հատուկ տեղ է գրավում մարդը: Մարդը բնության օբյեկտ է և միաժամանակ, սոցիալական էակ: Ուստի մարդու կյանքը ենթարկվում է ինչպես կենսաբանական, այնպես էլ սոցիալական օրենքներին:

Մարդու օրգանիզմին, ինչպես նաև բոլոր կենդանի օրգանիզմներին, հատուկ են նյութերի փոխանակությունը, գրգռականությունը, ինքնակարգավորումը, ինքնավերարտադրումը, աճը, զարգացումը: Ինչպես ամբողջ օրգանական աշխարհը, Կենսաբանության դասընթացը նպատակ է հետապնդում դաստիարակել կենսաբանական և էկոլոգիական գրագիտությամբ օժտված անձ, որը գիտակցի կյանքի, որպես երկրի վրա բարձրագույն արժեքի, նշանակությունը և կարողանա բնության հետ իր հարաբերությունները կառուցել կյանքի, մարդու և շրջակա միջավայրի նկատմամբ հարգանքի հիման վրա, լինի հասարակության և ինքն իր հետ ներդաշնակ:

Հիմնական դպրոցում կենսաբանության ուսուցումը պետք է ապահովի կյանքի հիմնական հատկությունների, կազմավորվածության տարբեր մակարդակների վրա կենդանի նյութի կառուցվածք-գործառական հիմնական դրսևորումների, օրգանիզմների բազմազանության, մարդու, որպես կենսաբանական և սոցիալական էակի, օրգանական աշխարհի պատմական զարգացման հիմնական ուղիների, կենդանի օրգանիզմների և միջավայրի միջև փոխազդեցությունների, բնական համակեցությունների, բնության վրա մարդու ազդեցության վերաբերյալ գիտելիքների ձեռք բերումը:

Մարդու հիգիենիկ դաստիարակությունը առողջ կենսակերպի ձևավորման, մարդու ֆիզիկական, հոգեկան և բարոյական առողջության ապահովման

նպատակով:

- բնության այս կամ այն երևույթի մասին կարծիք հայտնելու, իր կարծիքը փաստերով հիմնավորելու կարողություն,
- բնագիտական ժամանակակից հիմնախնդիրների վերաբերյալ գիտահանրամատչելի գրականությունից, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից օգտվելու կարողություն,
- խմբում աշխատելու և համագործակցելու, հանդուրժողականություն դրսևորելու, այլոց կարծիքը հաշվի առնելու կարողություն,
- առողջ ապրելակերպի նորմերը, օրվա ռեժիմը և սննդի հիգիենան պահպանելու, սեփական առողջության մասին հոգ տանելու կարողություն,
- պատասխանատվություն բնության, հասարակության, սեփական անձի նկատմամբ կատարած արարքների համար, գնահատի մարդկային գործունեության ազդեցությունը բնության վրա, մերժի բնության նկատմամբ սպառողական վերաբերմունքը:

Գրական ակնարկ

Կենսաբանության ուսուցիչների խնդիրն է ուսուցման պրոցեսում ապահովել մատուցվող նյութի մատչելիությունը, կենսաբանական դրույթները կապել կյանքի հետ, աշակերտների մեջ սեր զարգացնել ուսման և աշխատանքի նկատմամբ, նպաստել նրանց ինքնուրույնության, տրամաբանական մտածողության զարգացմանը: Նշված պահանջների իրականացումը ուսուցչից պահանջում է դասի վարման մեթոդների կատարելագործում:

Ուսուցման պրոցեսը ճիշտ կազմակերպելու համար ուսուցիչը նախ պետք է ծանոթանա աշակերտների հետ, որոշի նախինում նրանց ձեռք բերած գիտելիքների աստիճանը, խառնվածքը, հետաքրքրասիրությունների ոլորտը, հմտություններն ու կարողությունները:

Սովորաբար աշակերտն աշխատում է ուսուցչից թաքցնել իր թերի կողմերը՝ չիմացածը, չըմբռնածը, բնավորության գծերը, որի հետևանքով դժվարանում է մանկավարժի աշխատանքը: Որքան աշակերտ, այնքան գեևոտիպ ու անհատականություն, հետևաբար և նույնքան անհատական մոտեցում: Սակայն մանկավարժի համար գոյություն ունեն այդ բարդությունները հաղթահարելու, աշակերտների հոգեկան ու մտավոր աշխարհի վրա ներգործելու բազմազան ձևեր ու հնարներ:

Ուսուցչի կողմից աշակերտների վրա ներգործելու դասի պրոցեսն ակտիվացնելու և այն արդյունավետ վարելու, աշակերտների հետաքրքրասիրությունը խթանելու նպատակով իրագործվող բազմազան հնարներից մեկը կարելի է համարել լրացուցիչ տեղեկությունների հաղորդումը: Փորձերը և ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ փորձված ուսուցիչները դասի ընթացքում առաջադրվող ժամանակակից պահանջներն իրականացնելու նպատակով յուրաքանչյուր հարց, յուրաքանչյուր թեմա մատուցում են ստեղծագործաբար: Ուսումնական նյութի հաղորդման ժամանակ կիրառում են առավել ակտիվ մեթոդներ և հնարներ, հաճախ են դիմում լրացուցիչ տեղեկությունների հաղորդման եղանակին: Անկասկած, օրվա դասի հետ զուգընթաց, զանազան ծավալուն տեղեկությունների հաղորդումը կարող է բացասաբար ազդել՝ դասի հիմնական նպատակից շեղել աշակերտների ուշադրությունը, նույնիսկ ծանրաբեռնել նրանց: Ուստի ուսուցիչը պարտավոր է

կատարել նպատակաուղղված լրացուցիչ հաղորդումներ, որոնք համապատասխան լինեն աշակերտների ճանաչողական հնարավորություններին:

Ինչպես հայտնի է, ոչ մի դասագիրք չի կարող փոխարինել ուսուցչի կենդանի խոսքին: Ճիշտ չէ այն ուսուցիչը, որը հանդես է գալիս դասագիրքը վերարտադրողի դերում: Ուսուցիչը տվյալ դասի թեման պետք է մատուցի ստեղծագործաբար, նյութը մշակի ուրույն ձևով, որից հետո հաղորդի աշակերտներին: Հատկապես հետաքրքիր են լինում այն դասերը, որի ժամանակ իրականացնում են դասի մուտքն ու պրոբլեմային իրավիճակ ստեղծելու հնարներ:

Կենսաբանության դասերին կիրառվող մեթոդները բազմազան են՝ զննումը, փորձը, լաբորատորիայի պրակտիկ աշխատանքը, տրամաբանական խնդիրների լուծումը, տեսաֆիլմերի, աղյուսակների և նկարների դիտումը, սովորողների զեկուլյցներն ու ռեֆերատների շարադրումը, գիտահետազոտական աշխատանքներին մասնակցությունը և այլն:

Այսօր առավել ևս դասն արդիական է դարձել՝ ուսումնաստեխնիկական միջոցների շնորհիվ աշակերտներն ինքնուրույն աշխատանքի հնարավորություն են ստացել: Համակարգչի միջոցով համացանց մտնելու հնարավորությունն օգտագործելու դեպքում ուսուցիչն աշակերտին տալիս է նոր գիտելիքներ ձեռք բերելու, տեղեկատվությունը սեփական, ինքնուրույն մտավոր գործունեության ճանապարհով ցուցադրելու և կիրառելու առիթ:

Այսօրվա սովորողի պահանջները միանգամայն այլ են, նրան ոչ մի կերպ չես կարող հրապուրել դասագրքով: Ինֆորմացիա ձեռք բերելու հնարավորություններն անսահմանափակ են: Իսկ մեր՝ ուսուցիչներիս կարևորագույն խնդիրներից մեկն էլ սովորողներին համակարգված ինֆորմացիայի տրամադրումն է :

Բարոյական արժեքների ներդրումը կենսաբանության դասերին

Կենսաբանությունն առարկայի միջոցով ապահովում ենք ազգային հիմնական արժեքի և հպարտության՝ բնության, կյանքի եզակիության գաղափարի, առողջ, անվտանգ, Էկոլոգիապես մաքուր ապրելակերպի հայեցակարգի ձևավորմանը համակարգված մոտեցում:

Գերմանացի փիլիսոփա, հոգեբան-ուսուցիչ Յոհան Ջերբարտը գրել է. «Կրթության միակ խնդիրը կարելի է ամբողջությամբ արտահայտել միայն մեկ բառով՝ բարոյականություն»: Նա բարձր է գնահատել բարոյական դաստիարակությունը Լ.Ն. Տոլստոյ. «... բոլոր գիտություններից, որոնք մարդը պետք է իմանա, ամենակարևորն այն գիտությունն է, թե ինչպես ապրել՝ անելով հնարավորինս քիչ չարություն և որքան հնարավոր է շատ բարիք»:

Այսպիսով, բարոյական դաստիարակության որոշիչ դերը անհատականության զարգացման և ձևավորման գործում մանկավարժության մեջ ճանաչվել է դեռևս հնագույն ժամանակներից: Ուստի ուսուցչի համար անմիջապես հարց է առաջանում, թե ինչպիսի՞ քայլեր ձեռնարկել կրթության ոգեղենության բարձրացման ուղղությամբ: Ինչպե՞ս լրացնել փաստացի նյութը բարոյական զարգացման համար նշանակալի գիտելիքներով:

Մեծ ուսուցիչ Սուխոմլինսկին գրել է. «Բնությունը ազդեցության ամենաուժեղ միջոցն է, կրթության հիանալի մեթոդ, որը մենք գրեթե չենք օգտագործում և որը պետք է տիրապետել»:

Չայրենի հողի բնության մասին զգայական տպավորությունների տիրապետումն ու կուտակումն առաջին նպատակն է:

Դպրոցում կենսաբանություն սովորելու հիմնական նպատակներն

են՝

- - գիտական աշխարհայացքի ձևավորում՝ հիմնված վայրի բնության և նրա բնածին օրենքների, կենսաբանական համակարգերի մասին գիտելիքների վրա.
- - կենդանի օրգանիզմների կառուցվածքի, կյանքի, բազմազանության և շրջակա միջավայր ձևավորող դերի մասին գիտելիքների տիրապետում.
- - Վայրի բնության ճանաչման մեթոդների յուրացում և դրանք գործնական գործունեության մեջ օգտագործելու կարողություն.
- - Վայրի բնության, սեփական և ուրիշների առողջության նկատմամբ արժեքային վերաբերմունքի կրթություն, շրջակա միջավայրում վարքագծի մշակույթ, այսինքն. հիգիենայի, գենետիկական և բնապահպանական գրագիտություն;
- - տիրապետել հիգիենայի չափանիշներին և առողջ ապրելակերպի կանոններին համապատասխանելու հմտություններին, գնահատել իր գործունեության հետևանքները շրջակա միջավայրի, այլ մարդկանց առողջության և սեփական մարմնի հետ կապված»:

Ավանդաբար կենսաբանական կրթությունն առաջին հերթին կապված է դպրոցականների կողմից համապատասխան գիտելիքների որոշակի քանակի ձեռքբերման հետ: Կենսաբանական կրթությունը կզարգանա, եթե դուք նպատակաուղղված պայմաններ ստեղծեք աշակերտի ստեղծագործական կարողությունների զարգացման համար, երեխաներին ցույց տաք մարդու և բնության փոխազդեցության զարմանալի հնարավորությունները, ներառեք դրանք հայ բնաշխարհի գեղեցկության ստեղծման և պահպանման մեջ»:

Կենսաբանությունը կյանքի գիտություն է: Դրա ուսումնասիրությունն օգնում է դպրոցականներին հասկանալու, որ կենսոլորտի պահպանումն անփոխարինելի պայման է ոչ միայն մարդկության գոյության, այլև զարգացման համար:

Կենսաբանական կրթությունը պետք է մատաղ սերնդի մեջ ձևավորի կյանքի՝ որպես ամենամեծ արժեքի, նրա փոխհարաբերությունների ըմբռնումը բնության հետ, որի մի մասն էլ ինքն է: Այս բարոյականությունը սահմանում է բարոյականության նոր տեսակ. «Այն, ինչ մենք չենք ստեղծել, չպետք է ոչնչացվի մեր կողմից»:

Բնության ուսումնասիրության միջոցով պայմաններ են ստեղծում երեխայի անհատականության հետագա զարգացման համար՝ որպես իրեն շրջապատող աշխարհն ու սեփական (հոգևոր) աշխարհն ուսումնասիրող մարդ:

Բնագիտության դասերին կարելի է սերմանել հայրենասիրություն, սեր հայրենիքի հանդեպ, հոգատարություն մարդկանց առողջության և մոլորակի առողջության համար, հարգանք մեծերի նկատմամբ, հոգատարություն կրտսերի նկատմամբ, նպատակասլացություն, գիտելիքներ ստանալու և գնահատելու ցանկություն բնության, հայրենի հողի գեղեցկությունը գնահատելու, աշխարհը գնահատելու ունակության մասին:

Չոգևոր և բարոյական կրթությունը կենսաբանության դասերին ներառում է ասպեկտներ.

- **Բարոյական** - ներառում է ոչ միայն բնության գեղեցկությունը տեսնելը, հասկանալը, զգալը, այլ նաև գիտության և տեխնիկայի ձեռքբերումների ողջամիտ օգտագործման անհրաժեշտությունը մարդկային հասարակության հետագա զարգացման և շրջակա միջավայրի պաշտպանության համար:
- **Քաղաքացիական** - ակտիվ կյանքի դիրք ունեցող ստեղծագործ անհատականության ձևավորում, գիտությունն ստեղծողների նկատմամբ հարգալից, կենսաբանության առաջատար դեր ապահովելով:
- **Չայրենասիրական** - բաղադրիչ, ներառում է փոքր հայրենիքի, նրա հարստության և մշակութային ավանդույթների մասին տեղեկատվության ուսումնասիրությունը, որը նպաստում է քաղաքի, գյուղի, գյուղի նկատմամբ սիրո զարգացմանը, դաստիարակում է իր հայրենիքի քաղաքացուն:
- **Առողջապահական** - ենթադրում է առողջ ապրելակերպի ձևավորում ապահովելով մարդու կյանքի և հասարակության անվտանգությունը»:

Յուրաքանչյուր դասին ցանկացած թեմա ուսումնասիրելիս հնարավոր են ուսումնական պահեր: Ժամանակակից կենսաբանության արժեքային կողմերի վերլուծությունը ժամանակակից և պատմական նյութի հիման վրա նպաստում է քաղաքացու և հումանիստի կրթությանը: Դիտարկենք կրթական օրինակներ.

Գարնանային էքսկուրսիայի ժամանակ դեպի բնություն (անտառ, մարգագետին, պուրակ, այգի) ուսուցիչը երեխաների ուշադրությունը հրավիրում է մի գեղեցիկ թիթեռի վրա՝ հիշելով նրա մասին Ակսակովի խոսքերը . , թռիչք ու թռիչք, - թիթեռը բոլորից լավն է, էլեգանտ; դա իսկապես ճախրող ծաղիկ է՝ ներկված հիասքանչ, վառ գույներով, փայլում է ոսկով և նախշերով ոչ պակաս գեղեցիկ ու գրավիչ; դա քաղցր, մաքուր արարած է, որը սնվում է ծաղիկների հյութով: Ինչ ուրախալի է գարնանը թիթեռների առաջին հայտնվելը: Ինչպիսի՞ վերածնունդ են դրանք տալիս բնությանը, պարզապես արթնանալով կյանքի համար դաժան և երկար ձմեռից հետո:

Եվ հետո ուսուցչի խոսքերը հետևում են, որ այս փոքրիկ արարածը ձմեռեց և դուրս թռավ տաքանալու: Նա երեխաներին հրավիրում է ավելի մոտիկից նայել թիթեռին, բայց արդեն մտածելով նոր լսած խոսքերի մասին, և թիթեռնիկը, ինչպես պատվիրել էր, «ցուցադրեց» իր աստվածային հանդերձանքը նրանց առջև: Այսպիսով, ուսուցիչը նախ հնարավորություն է տալիս ոչ միայն նայելու, այլև տեսնելու կենսաբանական օբյեկտը, իսկ հետո խոսում է բնության մեջ դրա նպատակի (պարտադիր) և մարդու կյանքում դրա նշանակության մասին:

Քրիստոնյաների մեջ երբեմն թիթեռը պատկերված է մանուկ Քրիստոսի ձեռքին նստած և խորհրդանշում է հոգու վերածնունդն ու հարությունը:

Պետք է նաև հատուկ ուշադրություն դարձնել ներկա բնապահպանական իրավիճակին: Հայրենի հողի բնության պահպանման համար պատասխանատվության զգացումը, բնության պաշտպանությանը նպաստելու ցանկությունը դաստիարակվում է տարբեր ակցիաների և բնապահպանական միջոցառումների մասնակցելիս, էքսկուրսիաների գեղատեսիլ վայրերում:

Մենք հաճախ ենք էքսկուրսիաների գնում ակտիվ շարժվող ուսանողների հետ, ավելի քիչ՝ ուղեղային կաթված ունեցող ուսանողների հետ, բայց սեզոնը մեկ անգամ պարտադիր է:

Ճրջայցից առաջ կրկնում ենք պարզ կանոններ, որոնց հետևելը դժվար չէ:

- Բույսերով ու ծաղիկներով կարելի է հիանալ այնքան, որքան ուզում ես, բայց ոչ մի դեպքում չի կարելի պոկել, առավել եւս անձանոթ բույսերը բերանդ տանել: Որոշ բույսեր վտանգավոր են մարդկանց համար
- Ձեր գտած սնկերից դուք նույնպես պետք է շատ զգույշ լինեք: Երբ քայլում եք անտառում, մարգագետնում, մի դիպչեք սնկերին, դրանք շատ թունավոր են:
- Մի խմեք ջուր որևէ ջրային գետերից, լճերից կամ առուներից:
- Միջատների խայթոցներից (տիզեր, կրետներ, մեղուներ, մոծակներ) պաշտպանվելու համար անտառով զբոսանքի գնալիս կրեք երկար տաբատ, երկարաթև վերնաշապիկ և անպայման գլխարկ կրեք: Կիրառեք միջատներին վանող միջոց մարմնի բաց հատվածներին:
- Հիշեք, որ օձանելիքների հոտերը խիստ գրավում են միջատներին:
- Եվ ամենակարևորը.

Արշավների և գյուղական զբոսանքների ժամանակ դուք չպետք է վնասեք բնությանը:

- Հրդեհ մի՛ վառեք, որ անտառի հրդեհ չբռնկվի: Բնության մեջ կրակը պետք է լցված լինի ջրով կամ ծածկված լինի ավազով, հողով:
- Մի կոտրեք ծառերը, մի քանդեք թռչունների բները, մրջևանոցները՝ մի՛ խախտեք բնության գեղեցկությունն ու ներդաշնակությունը:
- Մի թողեք աղբը հետևում: Թղթե փաթաթաններով, պոլիէթիլենային տոպրակներով, պոլիէթիլենային տուփերով և շներով լցված բացատում ոչ ոք չի ուզում կանգ առնել: Աղբը պետք է թաղել կամ տանել: Ապակե շներ, երկաթե տարաներ պետք է վերցնել ձեզ հետ, որպեսզի դրանք դեն նետվեն նշանակված վայրում:

Հիշեք գլխավորը՝ մենք բոլորս բնության մի մասն ենք: Մենք չենք կարող ապրել առանց նրա:

Վայելե՛ք բնությունը՝ այն գեղեցիկ է:

Եվ դասարանում կրթության ևս մեկ օրինակ.

Բույսերի աշխարհի դասին ուսումնասիրում ենք «Բույսերի մասեր» թեման.

Այս տողերը կարող են օգտագործվել դասի միանգամից երկու առաջադրանք կատարելու համար՝ պարզել արմատի հիմնական նշանակությունը՝ որպես բույսին հանքային սնուցող օրգան , ինչպես նաև շարունակել երեխաների մոտ բնության նկատմամբ հոգատար վերաբերմունքի ձևավորումը:

Նկարչությունը շատ է օգնում բնության տեսլականը սովորեցնելու հարցում: Հրաշալի կտավներն արտացոլում են բնությունը: Նկարը մեծ ազդեցություն ունի երեխայի հոգու վրա:

«Ծառեր» թեմայով դասը կարելի է սկսել հետևյալ կերպ. Գրատախտակին կախենք Լևիտանի «Ոսկե աշուն» և «Կեչու պուրակ» կտավների վերարտադրությունները:

Ով չի հիացել կեչիով, այն գեղեցիկ է տարվա ցանկացած եղանակին: Հիշեցնենք, որ գարնանը հավաքվում են, և մենք խմում ենք առողջ և համեղ կեչու հյութ: Բայց այս հյութը պետք է կարողանալ հավաքել և իմանալ, թե ինչպես չվնասել բույսին:

Ասենք, որ բույսի օրգաններից մեկի վնասումը հանգեցնում է ամբողջ օրգանիզմի կենսագործունեության խախտմանը, ինչը հանգեցնում է նրան ծերացման և վաղաժամ մահվան. դուք պետք է իմանաք անտառում վարքագծի կանոնները կեչու հյութ հավաքելիս: Եվ դուք չեք կարող փչացնել որևէ ծառի կեղևը:

Նոթատետրում մենք, ավելի լավ հիշելու համար, նկարում ենք հատուկ նշաններ՝ համաձայն վարքագծի կանոնների՝ էքսկուրսիայի, արշավի ժամանակ:

Եվ ինչպես վերը նշեցի, կենսաբանների կյանքին ու պատմական փաստերին ու հայտնագործություններին ծանոթանալու ընթացքում դաստիարակվում են դեռահասների գիտակցության մեջ ակտիվ կենսական դիրքը, հայրենասիրությունը, համամարդկային արժեքների հաստատումը.

Օրինակ, «Բակտերիաներ» թեմայով դասի ժամանակ, ներկայացնելով «Վնասակար, ախտածին բակտերիաներ» հասկացությունը, ուսուցիչները խոսում են բժիշկ-գիտնականների մասին, ովքեր անցյալ դարերի հիվանդությունների՝ ժանտախտի, խոլերայի պատճառները պարզելու համար վտանգել են իրենց. ապրում, վարակվելով վարակված կենդանիներից և մարդկանցից և ինքներդ

ուսումնասիրելով հիվանդությունը: Սրանք են Սամոյլովիչը, Գամալեան, Չաբուլոտսին, Մամոնտովը, Երմոլևան, Չավյալովան և այլք, կարող եք կարդալ բժշկի նամակը երեխաներին:

Երիտասարդ բժիշկ Մամոնտովը, ով վարակվել է ժանտախտով, մահից առաջ գրել է մորը. **«Կյանքից լավ բան չկա, բայց այն պահպանելու ցանկությամբ ես չկարողացա փախչել այն վտանգից, որին ենթարկվում են բոլորը, և , հետևաբար, իմ մահը կլինի միայն իմ ծառայողական պարտքի կատարումը: Մենք պետք է հավատանք, որ մարդիկ, թեկուզ բազում տառապանքների միջով, կհասնեն երկրի վրա իրական մարդկային երջանկության, այնքան գեղեցիկ, որ դրա գաղափարի համար կարող ես տալ այն ամենը, ինչ անձնական է, և ինքնին կյանքը»:**

Կենսաբանության դասերին դպրոցականների հոգևոր և բարոյական դաստիարակության միջոցների զինանոցը անսովոր հարուստ է. դասարանի ձևավորում; գիտնականների դիմանկարների պատկերասրահներ, ցուցահանդեսներ և տաղավարներ, գրական, պատմական օրինակների օգտագործումը դասին; գիտնականների հայտարարությունների ձայնագրությունների օգտագործումը. տեսանյութեր, շնորհանդեսներ, էքսկուրսիաներ և աշխատանք բնական առարկաների հետ.

Յոգևոր և բարոյական դաստիարակության ամենաօպտիմալ ուղիներից մեկը՝ դասարանային և արտադպրոցական գործունեության և միջառարկայական փոխազդեցության միջև սերտ կապի հաստատում: Բարոյական զարգացման հիմքը ուսուցչի վառ օրինակն է, ինչպես նաև սոցիալական և մանկավարժական գործընկերությունը:

Փորձարարական հետազոտություն

Փորձարարական դաս Առաջին թեման , որ ընտրել էի 7-րդ դասարանի դասագրքից «Ճաղկավոր բույսերի փոշոտման կենսաբանական նշանակությունը»

Թեման էր: Այս թեման իրական կյանքում հասկանալի է դարձնում բնության մեջ տարբեր օրգանիզմների դերը Էկոհամակարգերում, մշակովի բուսատեսակների նոր սորտերի ստացման հնարավորությունը արհեստական փոշոտման միջոցով: Այս դասից կհասկանան նաև, որ մարդկանց սննդի 1/3 կախված է միջատների, մասնավորապես մեղունների փոշոտումից:

Դասը սկսեցինք աշակերտների հաշվառումով, նախորդ դասին վերաբերվող խնդրահարույց հարցերին պատասխանեցինք: Այնուհետև խթանման փուլում «փոշոտում» բառով կազմեցինք պրիզմա:

Իմաստի ընկալման փուլում փոխադարձ բացատրության մեթոդով աշխատանք կատարեցինք, Դասարանը բաժանեցի զույգերի մեկ-երկու հաշվով, որպեսզի միմյանց կողքին մշտապես նստող զույգերը սովորեն նոր մարդկանց հետ աշխատել:

Դասարանին տվեցի նույն տեքստը, խնդրեցի, որ նախապես բոլորն ուսումնասիրեն նյութը, ծանոթանան այնպես, որ կարողանան հստակ ներկայացնել դիմացինին: Խնդրեցի, որ ուշադիր լինեն հայեցակետերին: Բացատրեցի, որ ուշադիր լինեն և դուրս գրեն նաև փոշոտման տեսակների առավելություններն ու թերությունները: Խմբերը միավորվում են. այնուհետև դիտում նախապես առանձնացված տեսանյութը: Չետո յուրաքանչյուր աշակերտ վերադառնում է իր սկզբնական տեղը և իր կողքի աշակերտի հետ փոխադարձ դասի և տեսանյութի իրենց հասկացած մասը բացատրում են իրար: Ժամանակի ավարտից հետո մի քանի զույգ ներկայացրեցին աշխատանքը և գնահատվեցին: Տնային աշխատանքի համար հանձնարարում եմ տանը, օգտագործելով արդեն ունեցած նյութերը, կազմեն պրեզենտացիաներ՝ ընդհանուր «Փոշոտում» վերնագրով, որոնք կգնահատեմ, որպես տնային գործնական աշխատանքներ:

Վերլուծություն

Այսպիսով, բույսերի և կենդանական աշխարհի հետ ծանոթության ձևերը, մեթոդներն ու միջոցները բազմազան են: Երեխաները ուսուցչի օգնությամբ դիտարկում են բնությունը և բնական երևույթները: Դասընթացներն անցկացվում են ոչ միայն դասարանում, այլև փողոցում, այգում, այգում, բնապահպանական կենտրոնում և այլն: Հոգևոր և բարոյական դաստիարակությանը ծառայում են էքսկուրսիաները, գրույցները, դիդակտիկ խաղերը, նկարչության և պաստառների ցուցահանդեսները, տարաբնույթ ակցիաները և արտադասարանական այլ գործողություններ:

Բնության և սոցիալական կյանքի երևույթները, նրանց բարոյական փորձի հարստացումը, բնության և հասարակության հարստությունների նկատմամբ զգույշ վերաբերմունքի ձևավորումը, բնական և սոցիալական միջավայրում ճիշտ վարքագծի հմտությունները, ամեն ինչ պետք է դիտարկել անբաժանելի, օրգանական միասնություն:

Սա թույլ է տալիս երեխաներին ամբողջական պատկերացում կազմել աշխարհի, նրանում մարդու տեղի մասին: Աստիճանաբար բացահայտվում է բնության համընդհանուր կապի, կախվածության, էսթետիկ, գործնական, առողջարար, ճանաչողական նշանակության գաղափարը մարդկանց համար, ինչպես նաև մարդկանց և նրանց գործունեության նշանակությունը բնության վրա: Սա մեծացնում է կրթական ներուժը:

Գրականության ցանկ

1. Կենսաբանության պետական չափորոշիչ
2. Ինտերակտիվ ուսուցում համացանց
3. Կենսաբանության մեթոդական ձեռնարկ 2008թ. Թանգամյան
4. Կենսաբանության առարկայական դասագրքեր
5. Մանկավարժություն ամսագիր, թիվ 7 2011թ. Գայանե Մկրտչյան Էջ 44-46

Հավելված

Դասապլան

Ուսուցիչ՝ Արմենուհի Գրիգորյան

Առարկա՝	Կենսաբանություն	Ամսաթիվ		Կիսամյակ	I	Դասարան	7
Թեմա՝	Ծաղկավոր բույսերի փոշոտման կենսաբանական նշանակությունը						
Օգտագործվող նյութեր՝	Տեքստ ընթերցման և սովորելու համար, տեսանյութեր, թեսթային առաջադրանք-հարցադրումներ, նկարներ, սխեմաներ:						

Դասի նպատակը՝		<p>Այս դասին սովորողները կիմանան, որ նախքան սեռական բջիջների միաձուլումը, տեղի է ունենում մի կարևոր պրոցես՝ փոշոտում: Կծանոթանան դրա տեսակներին և դրանց առանձնահատկություններին:</p> <p>Այսօրվա դասի գիտելիքները սովորողները կօգտագործեն հաջորդ դասերին փոշեխողովակի զարգացման և վարսանդի սերմնարանում՝ սպերմիումի և ձվաբջջի միաձուլման գործընթացը հասկանալու, սերմի և պտղի առաջացումը բացատրելու համար:</p> <p>Այս դասի թեման իրական կյանքում հասկանալի է դարձնում բնության մեջ տարբեր օրգանիզմների դերը էկոհամակարգերում, մշակովի բուսատեսակների նոր սորտերի ստացման հնարավորությունը արհեստական փոշոտման միջոցով: Այս դասից կհասկանան նաև, որ մարդկանց սննդի 1/3 կախված միջատների, մասնավորապես մեղուների փոշոտումից:</p>		
		Ուսուցանման արդյունքներ, որոնք կփաստեն, որ ուսուցումը տեղի ունեցավ		
Վերջնարդյունքները		<p>Աշակերտը կկարողանա</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Բացատրել փոշոտման գործընթացի էությունը և նշանակությունը ➤ Թվարկել փոշոտման բոլոր հնարավոր ուղիները ➤ Համեմատել հիմնական եղանակները: փոշոտողների և փոշոտվող բույսերի կառուցվածքային առանձնահատկությունների վրա ➤ Վերլուծել միջատների քանակի նվազեցման հետևանքները: 		
Գործողություններ(ժամ/ տևողություն)	Ուսումնական գործունեություն <i>Աշակերտներ</i>	Ուսումնական գործունեություն <i>Ուսուցիչ</i>	Հարցադրումներ	Կիրառվող մեթոդ (ներ)
Տրոպե-սկիզբ	Բացել դասագրքերը, պատրաստվել նոր դասին: Ներկայացնել տնային աշխատանքները Պատասխանել հարցերին	Ողջունել դասարանին, ն/բ: Ստուգել տնային աշխատանքները, բացատրել անհասկանալի մասերը	Ինչ է փոշոտումը: Որ պրոցեսին է նախորդում	<i>Պրիզմա</i>

<p>10րոպ է- ընթաց ք</p>	<p>Փոշոտում բառով կազմել պրիզմա :</p> <p>Տրված նյութը կարդալ:</p> <p>Չույզերով կատարել աշխատանք :</p> <p>Պատասխանաել հարցերին:</p>	<p>Բացատրում են ծաղկավոր բույսերի փոշոտում թեման:</p> <p>Դասարանը բաժանում են գույգերի մեկ-երկու հաշվով, որպեսզի միմյանց կողքին մշտապես նստող գույգերը սովորեն նոր մարդկանց հետ աշխատել:</p> <p>Դասարանին տալ , հանձնարարել կարդալ:</p> <p>Նախապես պատրաստել գույգերի համար հայեցակարգային հարցեր:</p> <p>Տալ ուղղորդող հարցեր:</p> <p>Հայտնում են նրանց, որ ուշադրություն դարձնեն դրա տարբեր <u>հայեցակետերին:</u> Հիշեցնում են, որ գույգերը կազմող աշակերտները ուսումնասիրեն տարբեր հայեցակետեր: Չույգերի 1հաշիվ ներկայացնող աշակերտները ուսումնասիրելու են հայեցակետերը:</p> <p>Խմբերը ցրում են , և յուրաքանչյուր աշակերտ վերադառնում է իր գույգի մոտ : Խնդրում են, որ յուրաքանչյուր աշակերտ ցածր ձայնով բացատրի</p>	<p>փոշոտումը:</p> <p>Ինչ հարմարանքներ ունեն միջատներով փոշոտվող բույսերը:</p> <p>Ինչ հարմարանքներ ունեն քամու միջոցով փոշոտվող բույսերը:</p> <p>Որ փոշոտումն է կոչվում արհեստական:</p> <p>.Խաչածն փոշոտման ժամանակ բույսը մեծ կորուստ է կրում: Ինչու:</p> <p>.Կարելի է ինքնափոշոտմ ան եղանակը կախված</p>	<p><i>փոխադարձ բացատրություն</i></p> <p>Հարցադրումնե րի մեթոդ</p> <p>տեսանյութերի խմբային դիտում նյութի ամրապնդման համար</p>
--	--	--	--	--

<p>15րոպ</p> <p>12րոպ ե</p> <p>3րոպե - ավար տ</p>	<p>Ովքեր պատրաստ են՝ ներկայացնեն իրենց աշխատանքները:</p> <p><i>Լուռ լսել դասը, կատարել նշումներ, հնչեցնել անհասկանալի հարցեր, աշխատանք դասագրքի հետ</i></p>	<p>իր թեման զույգին, իսկ բացատրությունը լսող աշակերտներին գրի առնել և տալ հարցեր մինչև հասկանալը:</p> <p>Այնուհետև խնդրում եմ աշակերտներին զույգերով կատարել այնպիսի առաջադրանք, որի շրջանակում պետք է <u>միասին</u> աշխատեն <u>երկու</u> թեմաների շուրջ:</p> <p>Գնահատել ակտիվ աշակերտներին:</p>	<p>համարել արտաքին միջավայրի գործոններից::</p> <p>հնչեք կարծում ,անընդհատ ինքնափոշոտումը, հետևաբար նաև ինքնաբեղմնավորումը նպաստավոր կարող է լինել տվյալ բուսատեսակների համար:</p> <p>.Որ փոշոտումն է ավելի վաղ առաջացել, և ինչու եք այդպես կարծում</p>	<p>Ամփոփում</p>
<p>Տնայի և աշխատանք</p>	<p>Օգտագործելով արդեն ունեցած նյութերը, կազմեն պրեզենտացիաներ՝ ընդհանուր «Փոշոտում» վերնագրով, որոնք կգնահատվեն, որպես տնային գործնական աշխատանքներ:</p>			

